

Jan van der Winden
Ecology

research &
consultancy

Zwarte sterns in het Ijsselmeergebied in 2025

Sovon meetnet slaappleatsen 2025/2026

Dit rapport is opgesteld in opdracht van Sovon Vogelonderzoek Nederland en vormt onderdeel van het project Meetnet slaapplaatsen 2025/2026.

J. van der Winden 2025. Zwarte sterns in het IJsselmeergebied in 2025. Sovon meetnet slaapplaatsen 2025/2026. Rapport 2025-07, Jan van der Winden Ecology, Utrecht.

Foto voorzijde: zwarte sterns vertrekken tijdens avonden met noordenwind naar de overwinteringsgebieden (J. van der Winden).

Zwarte sterns in het Ijsselmeergebied in 2025

Sovon meetnet slaappleatsen 2025/2026

J. van der Winden

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Telgebieden en methode	5
3. Aantallen sterns op slaapplaatsen	7
3.1. Zwarte stern	7
3.2. Reuzenstern	8
3.3. Conclusies	8
4. Dankwoord	9

Reuzensterms foerageren tot een half uur na zonsondergang en ze kunnen dus tot in het donker op de slaapplekken aankomen. Foto J. van der Winden.

1. Inleiding

Sinds 1980 tellen vrijwilligers zwarte sterns in de (na)zomer op hun slaappleatsen in het IJsselmeergebied en in de Westelijke Waddenzee (van der Winden *et al.* 2022). Deze tellingen geven het beste inzicht in de totale aantallen op het IJsselmeer, Markermeer en Westelijke Waddenzee. Dat geeft ook inzicht in de ligging van slaappleatsen in Natura 2000-gebieden en in welke aantallen ze gebruikt worden (o.a. <https://stats.sovon.nl/stats/gebied/1000072>). Sovon Vogelonderzoek Nederland coördineert samen met Jan van der Winden sinds 2007 deze tellingen op slaappleatsen in het IJsselmeergebied en westelijke Waddenzee (van Els *et al.* 2020). De afgelopen 20 jaar zijn er, op geregelde basis, eilanden of ondieptes aangelegd in het IJsselmeergebied. Omvangrijke projecten in die periode waren Kinseldam, Natuurboog Enkhuizen, De Kreupel, Ierst, Marker Wadden en Trintelzand. Zulke eilanden zijn tijdelijk geschikt, totdat ze te veel begroeid raken bijvoorbeeld. Daar staat tegenover dat er tot en met 2025 nieuwe plekken zijn aangelegd of hersteld, zoals op Marker Wadden en in het Amstelmeer (NH). Dat zorgt voor een toenemend en steeds wisselend aanbod aan alternatieven voor de sterns om te overnachten. Dat is gunstig voor de sterns, maar maakt de tellingen van de sterns lastiger.

In juli 2025 zijn potentiële locaties bezocht waar de sterns in voorgaande jaren rustten. We verkenden tijdens een aantal avonden vliegrichtingen van zwarte sterns. Daarna telden we op drie momenten de belangrijkste overnachtingslocaties, zo veel mogelijk, simultaan.

*De aantallen zwarte sterns waren in 2025 overal in het IJsselmeergebied laag.
Foto J. van der Winden.*

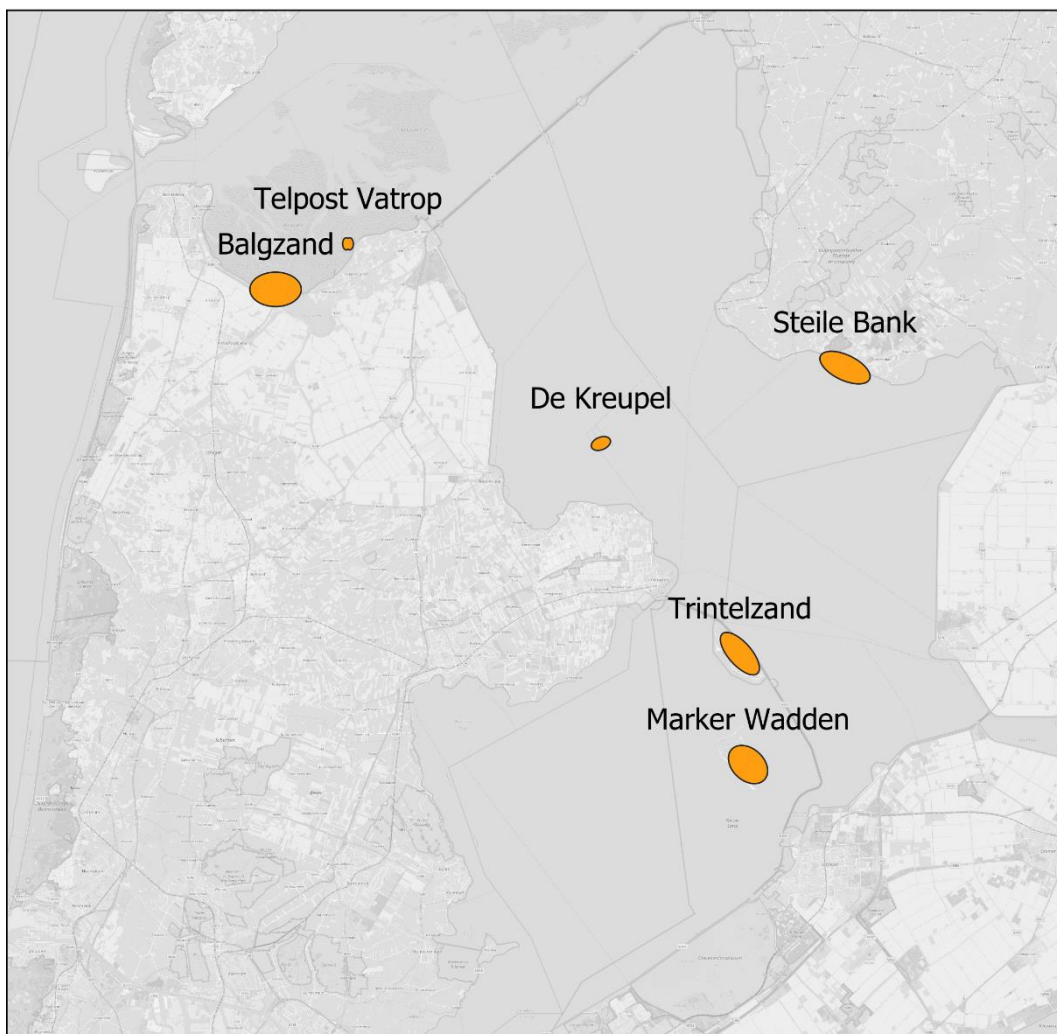

2. Telgebieden en methode

In het kader van het Meetnet Slaapplaatsen (Sovon/CBS/NEM) tellen vrijwilligers jaarlijks de zwarte sterns op slaapplaatsen in het IJsselmeergebied. Idealiter worden alle plekken simultaan geteld, maar vanwege het weer of de logistiek (door beschikbaarheid van boten) was het niet mogelijk om alle plekken op dezelfde avond te tellen. Locaties die sowieso in aanmerking komen voor de simultaantelling zijn plekken waar in het recente verleden zwarte sterns in het IJsselmeergebied sliepen. Dit betrof De Kreupel (IJsselmeer), het Balgzand (Westelijke Waddenzee), eilanden en vooroevers bij de Houtribdijk (Trintelzand, Ierst en omgeving) en Marker Wadden (Markermeer, Figuur 1). Elk jaar worden vanaf eind juni-begin juli potentiële plekken opgespoord door in de avond vliegbewegingen van zwarte sterns vanaf hun foerageergebieden te bestuderen en mogelijke rustplekken te bezoeken. In de weekenden van 15, 22 en 29 augustus 2025 telden vrijwilligers simultaan de reuzensterms op slaapplaatsen in Nederland. Die tellingen worden eveneens jaarlijks georganiseerd in het kader van het Meetnet Slaapplaatsen (Sovon/CBS/NEM, van Els *et al.* 2020). Het is weliswaar laat in het seizoen, maar tellers letten dan ook op zwarte sterns op de betreffende plek.

De zwarte sterns worden in de avonduren geteld op het moment dat zij op de slaapplaats arriveren. In 2025 is tijdens drie perioden gelukt simultaan de belangrijkste locaties te tellen (Tabel 1). Aanvankelijk waren ook drie simultaantellingen op De Kreupel gepland. Hier rustten overdag enkele tientallen zwarte sterns, maar zij bleven niet overnachten. Op basis daarvan hebben we besloten om De Kreupel in 2025 niet meer te bezoeken.

Zwarte sterns uit het noordelijke IJsselmeer en de westelijke Waddenzee kunnen op het Balgzand slapen. Een belangrijk deel van de sterns vliegt dan in de avond westwaarts langs de kust van Wieringen. Op de Waddendijk bij het plaatsje Vatropp zijn ze het beste te tellen. Hier telden we in 2025 op drie avonden (25 juli, 1 en 8 augustus). Aanvullend keken we af en toe op het Balgzand hoeveel er overnachtten, omdat er sterns vanaf andere delen van de Waddenzee kunnen komen. Vogelwachters op Rottumerplaat controleerden of daar zwarte sterns sliepen.

Figuur 1. Locaties waar zwarte sterns in de periode 2019-2025 in grote of kleine aantallen sliepen, of waar ze op voorverzamelplaatsen in de avond aanwezig waren. Telpost Vatrop is de locatie waar de sterns die naar het Balgzand vliegen, worden geteld.

3. Aantallen sterns op slaapplaatsen

3.1. Zwarte stern

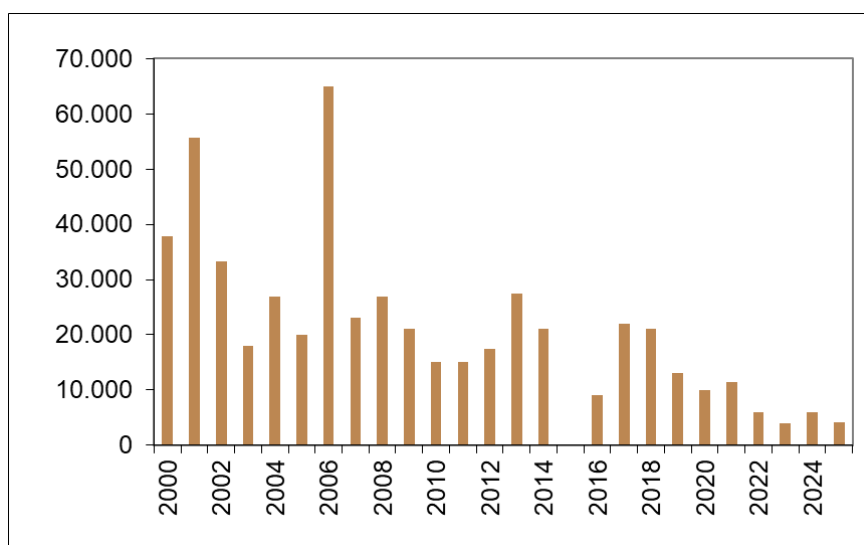
In 2025 waren de maximale aantallen (ca. 4.000) zwarte sterns weer erg laag en varieerden ze behoorlijk (Tabel 1, Figuur 2). Rond begin augustus trokken er namelijk veel zwarte sterns naar het zuiden (foto voorkant rapport), waardoor er lage aantallen waren op slaapplaatsen. De aantallen namen daarna weer iets toe, maar bleven relatief laag. Ze sliepen in 2025 wederom niet of nauwelijks op De Kreupel, maar vooral op Trintelzand, Marker Wadden en het Balgzand. Bij de Friese kust zag men in augustus geen grote aantallen zwarte sterns op slaapplaatsen.

Bij Vatrop passeerden in 2025 erg lage aantallen (respectievelijk op de teldagen 100, 188, 640 exemplaren), terwijl op het Balgzand geregeld meer dan 1.500 zwarte sterns kwamen slapen. Net als in voorgaande jaren kwamen deze dus vooral van de Waddenzee (van der Winden *et al.* 2022, 2024). Op Rottum waren ze vrijwel afwezig, terwijl in voorgaande jaren daar nog wel een klein aantal overnachtte.

Tijdens de verkenningen en de reguliere tellingen van reuzensterren op slaapplaatsen werden alle overige potentiële slaapplekken voor zwarte sterns langs de Friese IJsselmeerkust, het Markermeer (Kinseldam), de IJsselmonding en Randmeren bezocht. Dat gaf zekerheid dat er nergens plekken waren met wezenlijke aantallen overnachtende zwarte sterns.

Tabel 1. Aantallen (afgerond) zwarte sterns op drie 'slaapplaatsen' tijdens drie simultaantellingen in 2025. SOM is uitgedrukt als een minimum (>) omdat de telfout tientallen tot honderden kan omvatten.

Datum	Vatrop/Balgzand	Marker Wadden	Trintelzand	SOM
25-27 juli	1700	<100	2200	4000
1-3 augustus	300	>100	1500	2000
8-10 augustus	2200	500	1500	>4000

Figuur 2. Maximale aantallen zwarte sterns op slaappleatsen in het IJsselmeergebied en Westelijke Waddenzee in de periode 2000-2025. In 2015 was de telling incompleet.

3.2. Reuzensterne

Tijdens de avondtellingen bij slaappleatsen van zwarte sterns, letten tellers altijd ook op of er reuzensterne overnachten. Op het Trintelzand sliepen maximaal 3 tot 5 reuzensterne. Op Marker Wadden overnachtten er in augustus 2025 maximaal 40 tot 60. De reuzensterne gebruikten verschillende plekken in het noordelijk Markermeer en we zagen ook individuen in de late avond richting de Friese kust vliegen.

3.3. Conclusies

In 2025 waren de aantallen zwarte sterns in het IJsselmeergebied en Westelijke Waddenzee weer erg laag. De sterns leken wederom snel door te trekken naar het zuiden, omdat ze maar kortstondig in hoge aantallen piekten.

4. Dankwoord

De tellingen vonden plaats in het kader van het Meetnet Slaapplaatsen van Sovon, onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) dat in samenwerking met het CBS, in opdracht van het Ministerie van LNV en de provincies (BIJ12) wordt uitgevoerd. Jip Louwe Kooijmans (Sovon) dank ik voor support gedurende het project. Staatsbosbeheer (De Kreupel) en Natuurmonumenten (Marker Wadden) droegen logistiek bij aan het slagen van de tellingen door te zorgen voor bootvervoer en assistentie in het veld.

De tellingen werden door vrijwilligers uitgevoerd en daarin waren veel mensen belangrijk: Otto de Vries en Ruud Brouwer telden bij Vatrof en Balgzand. Op De Kreupel en Marker Wadden hielpen de volgende personen met de tellingen: Camilla Dreef, Peter van Horssen, Maarten Hotting, Leon Kelder, Joost Valkenburg, Sharina van Boheemen en Femke van Zetten. De eilandwachters van Marker Wadden worden bedankt voor hun logistieke hulp. Bram Ubels en Marten Wesselius gaven aanvullende informatie over sterns op slaapplaatsen.

Literatuur

- van Els P., E. van Winden, O. Klaassen, L. Soldaat & C. van Turnhout 2020. Gemeenschappelijke slaapplaatsen in Nederland: resultaten van 10 jaar tellen. *Limosa* 93: 92-102.
- Poot M.J.M., M. Sikkema, M. Hotting & P.W. van Horssen 2020. Verspreiding van visdieven tijdens het broedseizoen op het open water van Marker- en IJsselmeer. Rapport 2020-01, Martin Poot Ecology, Culemborg.
- Van der Winden J., L. Kelder, O.L. de Vries, H.P.M. Schobben & M. Poot 2022. Het IJsselmeergebied en de Waddenzee als pleisterplaats voor Zwarte Sterns na de broedtijd. *Limosa* 95: 113-126.
- Van der Winden J. 2024. Zwarte sterns in het IJsselmeergebied in 2024. Sovon meetnet slaapplaatsen 2024/2025. Rapport 2024-08, Jan van der Winden Ecology, Utrecht.

Dantelaan 115
3533 VC Utrecht
jvdwinden@hetnet.nl